

**PROFESIONALIZACIJA OPISMENJEVANJA IN OSNOVNEGA
IZOBRAŽEVANJE – OSNOVNI MODULI ZA USPOSABLJANJE
UČITELJEV – TRAIN**

**Modul 3:
Projektno delo v opismenjevanju in osnovnem izobraževanju
odraslih**

Natalija Žalec
Slovenian Institute for Adult Education (SIAE)

Contract Number:	229564-CP-1-2006-1-DE-GRUNDTVIG-G1
Project Title:	Profesionalizacija opismenjevanja in osnovnega izobraževanje – Osnovni moduli za usposabljanje učiteljev – TRAIN
EU Research Programme and Financing:	Socrates Grundtvig 1
Project Coordinator:	German Institute for Adult Education (DIE) Leibniz Centre for Lifelong Learning Monika Tröster
Project Homepage:	www.die-bonn.de/train
Reporting Party:	Slovenian Institute for Adult Education (SIAE)
Publishing Date:	Bonn, September 2008

PROFESIONALIZACIJA OPISMEJJEVANJA IN OSNOVNEGA IZOBRAŽEVANJE – OSNOVNI MODULI ZA USPOSABLJANJE UČITELJEV – TRAIN

Modul 3: Projektno delo v opismenjevanju in osnovnem izobraževanju odraslih

Natalija Žalec
Slovenian Institute for Adult Education (SIAE)

1. Naslov / Predmet: Projektno delo v opismenjevanju
2. Opis ciljne skupine
3. Cilji in smotri
4. Utemeljitev
5. Opis vsebin
6. Metodološki in didaktični vidiki/premisleki
7. Ključne učne točke in priporočilo
8. Rezultati
9. Viri

Izvedba tega projekta je financirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorja in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

1. PROJEKTNO DELO V OPISMENJEVANJU IN OSNOVNEM IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH

Glavni predmet tega modula je projektno učenje in ustvarjanje učnega okolja v vsakodnevnem življenju v programih opismenjevanja in osnovnega izobraževanja odraslih. Modul izpostavlja bistvene elemente tega konstrukta in učiteljevo vlogo v njem. Glavni namen modula je spodbuditi in omogočiti učiteljem, da poiščejo nove načine in ustvarjalnost pri svojem delu z ljudmi, ki jih opismenjujejo. Zagovorniki tega pristopa razumejo, da "premislek" in "delovanje po premisleku" predstavljata najboljši način, da človek postane uspešen vseživljenjski učenec v sodobni družbi, ki temelji na znanju.

2. Opis ciljne skupine

Tečaj je namenjen učiteljem, mentorjem, tutorjem, drugim strokovnjakom ali prostovoljcem, ki bi hoteli poučevati na tečaju opismenjevanja ali v osnovnem izobraževanju odraslih. Udeleženci morajo imeti izkušnje z delom z odraslimi in poznati morajo skupni evropski koncept vseživljenjskega učenja. Biti morajo pripravljeni premisliti o svojem pedagoškem delu, držah do ljudi, ki se jih opismenjuje, in razumeti bistvene pojme, kot so znanje, kompetence, učenje in poučevanje. Biti morajo motivirani za iskanje novih priložnosti za učenje v vsakodnevnem življenju. Zanimati jih mora raziskovanje in premisliti morajo o problemih v lokalnem okolju, ki so pomembni za njihove učence. Biti morajo pripravljeni, da se postavijo za svoje učence.

3. Cilji in smotri

Cilj modula je omogočiti učiteljem, da pomagajo svojim učencem, ko ti hočejo rešiti vsakodnevne probleme v zvezi s pismenostjo. Modul pomaga učiteljem, da premislijo o konceptu učenja v vsakodnevnem življenju, ki je zasnovan na teoriji socialnega konstruktivizma, izkušenskega učenja in na načelih učenja z delom. Udeleženci modula morajo izkusiti radost in učinke tega, da so našli pomemben učni problem, ki ga lahko aktivno artikulirajo vsi udeleženci neodvisno ter rešijo v vsakodnevnem kontekstu. Na ta način postanejo kompetentni, da izberejo in oblikujejo učenje v vsakodnevnem življenju. Projektno učenje je model za to, obenem pa tudi sredstvo ter model, s katerima učenci sami spremenijo svoj položaj z učenjem. V tem smislu je projektno učenje tudi sredstvo za opolnomočenje učencev. Modul vključuje kratek premislek o pojmi, kot so poučevanje, učenje, opolnomočenje in relevantne teorije. Glavni poudarek je na tehnikah izbire relevantnih učnih problemov pri učencih in ustvarjanja ustreznega učnega okolja – kako preoblikovati življenjski problem v učni problem ali v priložnost za učenje. Učitelji se učijo, kako oblikovati učni projekt in narediti akcijski načrt, kako v učni proces vključiti pomembne druge iz okolja, poiskati načine, na katere ljudje, ki se opismenjujejo, lahko zastopajo sami sebe, in načine, na katere učitelji lahko podpirajo učence v učnem procesu.

4. Utemeljitev

Sodobni koncept in razumevanje vseživljenjskega učenja predpostavljata, da je učenje ena bistvenih kompetenc, ki jih ljudje potrebujejo, da dosežejo samouresničitev in napredek družbe. Učenje je tudi družbena dejavnost, ki je nujna za razvoj na vseh področjih človekovega osebnega in družbenega življenja. Razumemo, da je življenje učenje – učenje je del vsakodnevnega življenja. Življenje in učenje nikakor nista ločena npr. obstaja čas za učenje in obstaja čas za delo. Ljudje bodo sposobni prepoznati svoje učne potrebe. Problemi, ki jih nekdo trenutno ni sposoben rešiti, so na nek način priložnost za učenje. Pomembno je, da se ljudje naučijo, kako se učiti, ko hočejo rešiti svoje vsakodnevne probleme. Na ta način bodo sposobni obvladovati stres, ki spremlja tovrstne neprijetne položaje, vendar morajo tudi razviti strategije in kompetence za učenje v vsakodnevnem življenju. Na ta način ljudje postanejo motivirani za učenje kot neodvisni učenci v različnih učnih okoljih. Sodobno izobraževanje mora pomagati ljudem, da se naučijo tega – to je najbrž ena od bistvenih nalog sodobnega šolanja in drugih oblik izobraževanja. Učitelji v programih opismenjevanja in v osnovnem izobraževanju imajo dobro priložnost, da pomagajo svojim učencem na ta način. Kaže, da lahko projektno učenje, ki je zasnovano na resničnih problemih učencev, služi kot model za to. Učencem pomaga doživeti moč učenja in jim omogoča, da pridobijo veščine ter znanje, ki so potrebni za to. Danes tudi že vemo, da mora učni ali izobraževalni proces ustvariti priložnosti, ki učencem omogočijo, da povečajo svoje znanje in kompetence za različne namene v vsakodnevnem življenju. Projektno učenje, ki ni omejeno na učilnico, ampak je povezano z okoljem in z njim sodeluje, mora prav tako imeti tovrsten učinek. Po Brookfieldu (Brookfield, S. (1990): *Adult Learners, Adult Education and Community*. Open University Press. Milton Keynes) se učenci učijo v okolju (npr. v lokalni skupnosti), o okolju in za okolje. Ko uporabimo frazo "v okolju", hočemo reči, da morajo izobraževalci prepoznati učne potrebe učencev in da je okolje (z določenimi problemi, strukturo in načini, na katere ljudje počno stvari, eksperti in poklicnimi strokovnjaki ...) neke vrste laboratorij, v katerem se učenci lahko naučijo, kar potrebujejo za svoje življenje. Učijo se "o okolju in za okolje", ko prepoznajo probleme okolja in spreminjajo, če kaj manjka ali če kaj ne deluje. Tega se lahko naučijo npr. z učenjem za državljanstvo. Če potrebujejo npr. novo avtobusno postajo, se lahko na tečaju opismenjevanja učijo, s katerimi demokratičnimi načini lahko izpostavijo problem, kako lahko utemeljijo svoje potrebe, katere so institucije in ljudje v okolju, ki so kompetenti ter sposobni pomagati pri reševanju problema, in kako vse to lahko izrazijo ustno in pisno (npr. osnovne veščine pismenosti). Na ta način se ljudje naučijo, kako lahko postanejo aktivni državljani, ki se učijo celo življenje. Premislek o izkušnjah je glavna kompetenca učenja, ki ljudem omogoči, da postanejo vseživljenjski aktivni učenci. Učenje s pomočjo projekta (npr. Potrebujemo avtobusno postajo) pomaga učiteljem, da ustvarijo učno okolje, kjer se lahko izpostavi relevantne probleme in pridobi relevantne kompetence, znanje, veščine ter drže – ne samo v kontekstu opismenjevanja v učilnici, temveč tudi preko sodelovanja s pomembnimi drugimi v okolju – npr. z eksperti, občinskimi uradniki in drugimi. Opismenjevanje postane pomembno in življenje učencev polnejše, učitelji pa postanejo bolj premišljeni izvajalci – moderatorji in svetovalci, ne samo običajni prenašalci znanja, ki poučujejo po predpisanih kurikulumih. Na ta način razvijejo relevantne kompetence in drže, ki jim omogočijo tovrstno poučevanje.

5. Opis vsebin

Vsebine:

- Pripadajoča teorija in filozofija učenja in poučevanja
Deskriptorji: družbeni konstruktivizem; izkušensko učenje; učenje z delom, hierarhija potreb, reševanje problemov, Dewy, Vigotsky, Bruner, Luria, Kolb, Gardner, Maslow.
- Razumevanje ljudi, ki potrebujejo opismenjevanje – glavni problemi ljudi, ki se jih opismenjuje
Deskriptorji: opismenjevanje kot družbena praksa, jezik in opismenjevanje v družbenem kontekstu, ovire pri učenju, Barton, Padmore, Street, Freire, Cross.
- Načela in cilji projektnega učenja
Glavna načela učenja v projektih: usmerjenost v probleme, ciljna naravnost, interdisciplinarnost, konkretnost, usmerjeno v akcijo, premislek o potrebah in zanimanjih učencev, sodelovalno učenje, kontekstualno učenje.
- Izбира učnih problemov
Učne skupine premislijo o svojih praksah poučevanja in učnih problemih svojih učencev. Izbrati morajo tiste, ki so po njihovem mnenju najbolj pomembni.
- Ustvarjanje projekta
S pomočjo tehnik ustvarjalnega mišljenja (npr. možganska nevihta ali majhne kratkotrajne skupine), razprav in debat se učence spodbudi, da ustvarijo zamisel za učni projekt.
- Razlike med projektom in učnim projektom
Ko je oblikovana zamisel za projekt in so definirane glavne naloge ter prioritete v projektih, se učence spodbudi, da definirajo učne priložnosti v projektu. Povzamejo učne rezultate, ki se jih lahko doseže pri učenju z opravljanjem določenih projektnih nalog. Rezultate se lahko izpelje iz kurikulumu za opismenjevanje ali kateregakoli drugega izobraževanja odraslih.
- Akcijski načrt za učni projekt skupine
Določijo konkretne dejavnosti učenja, učne rezultate, predvidijo formativne in sumativne učne dejavnosti ter jih umestijo v čas.
- Spremljanje in ovrednotenje v učnem projektu
Deskriptorji: Ovrednotenje v izobraževanju, ocenjevanje in ovrednotenje, formativno, sumativno ocenjevanje in ovrednotenje, spremljanje učnega procesa.
- Položaj posameznega učenca in učni projekt skupine
Individualni učni načrt v skupnem učnem projektu, dinamika individualnega in skupinskega učenja
- Vloga učitelja v projektnem učenju
Učitelj kot svetovalec, moderator, pospeševalec, kompetence, ki jih potrebujejo učitelji za projektno učenje, odnosi med učenci in učitelji, ki opismenjujejo, ali učitelji v osnovnem izobraževanju odraslih.

6. Metodološki in didaktični vidiki/premisleki

Učne metodologije in didaktični pristop

- o Oblikovanje učnega projekta
- o Predstavitev dobre prakse – uspešen učni projekt
- o Svetovanje in vodenje pri pripravi učnega projekta
- o Skupinska predstavitev in ovrednotenje učnega projekta
- o Predstavitev, praktične vaje

Glavne metodologije: razprave, debate, skupinsko delo, delo v parih, predstavitve, predavanja – razlage

7. Ključne učne točke in priporočila

Program modula sestavlja pet glavnih faz, ki običajno tvorijo skupino v učnem projektu. V **prvi fazi** se ljudje zberejo, da bi se skupaj učili ali počeli kaj drugega. Na samem začetku običajno še niso skupina in zato potrebujejo malo pomoči, da se bolje spoznajo, da si pridobijo mesto v skupini in da se pogovorijo o stvareh, katere bi lahko skupaj počeli. V tej fazi je zelo pomembno, da vodja delavnice (učitelj) ustvari vzdušje, v katerem ljudje lahko govorijo in se odprejo. Kaj je najbolj primerno za prebijanje ledu, je odvisno od skupine. V pilotski skupini za Modul 3 smo uporabili kratko predstavitev udeležencev (ime, področje poučevanja in kaj so po njihovem mnenju glavni problemi na področju opismenjevanja ali osnovnega izobraževanja odraslih – glede na njihove izkušnje iz prakse poučevanja). Potem smo jih vprašali, kaj pričakujejo od Modula 3). To dejavnost so dobro sprejeli in potem v procesu ovrednotenja dejali, da je bila dobra zamisel, da smo začeli z razpravo o tem, kaj bi bilo treba spremeniti v poučevanju odraslih in kaj lahko pričakujejo od Modula 3¹. To nam je pomagalo ustvariti koncept projekta.

V naslednji fazi smo iskali **zamisel za projekt**. V tej fazi se pokažejo potrebe in zanimanja konkretnih učnih skupin v osnovnem izobraževanju odraslih. V pilotski skupini so učitelji na primer odkrili, da se vsi učenci zanimajo za hokej, ki je pomemben simbol njihovega mesta in močna "kulturna" vez za vse učence v osnovnem izobraževanju odraslih. Identificiranje z lokalnim hokejskim klubom, ki je zelo uspešen v domači ligi, predstavlja osnovo skupinske identitete. Vprašanje, kakšno učenje se lahko zasnuje na hokeju, je sprožilo nekaj zanimivih zamisli. Na koncu smo se odločili, da pripravimo razstavo o razvoju hokeja v njihovem mestu in o posledicah za ekonomski, kulturni in družbeni razvoj regije. Razstavo smo predstavili v lokalnem muzeju v tednu vseživljenjskega učenja, ki se vsako leto organizira v Sloveniji. Tesno smo sodelovali z muzejem in tudi z drugimi ustanovami ter ljudmi v skupnosti (lokalna občila, športniki – nekdanji in aktivni), občino in lokalno ljudsko univerzo, ki zagotavlja osnovno šolanje odraslih. V naslednjem koraku smo oblikovali **akcijski načrt projekta**: skupina je definirala glavne naloge in vire ter ocenila čas, ki je potreben za izvedbo. V Dodatku 2 je primer naloge, ki jo je morda treba opraviti, ko se organizira razstava o hokeju. V četrtem koraku smo zastavili vprašanje **Česa se lahko naučimo v osnovnem izobraževanju?**, ko so skušali opraviti projektne naloge (glejte primer v Dodatku 2). Začeli smo z naravo naloge in jih soočili z osnovnošolskimi standardi pri njihovih predmetih (matematika, slovenski jezik, filozofija, sociologija in tečaj opismenjevanja) ter s tem, kakšno učenje se od njih zahteva. Pilotskim skupinam se ta del zdi dokaj zahteven. Zelo pomembno je, da se omeji število standardov, ki jih vključimo v projektno učenje. Učitelji v pilotski skupini so nekaj časa v zadregi, ker morajo posredovati standarde formalnega izobraževanja v kontekstu vsakodnevnega življenja. Posebej učitelji matematike so odkrili, da se nekatere dele kurikulumu ne da lahko preoblikovati, ker se redko nanašajo na vsakodnevne življenjske

¹ Glavne izjave pilotske skupine so se nanašale na glavne probleme v osnovnem izobraževanju odraslih v zvezi z učenci (nizka motivacija za učenje, družbena izključenost, slabe učne navade, kulturne razlike in kulturna "nedoločnost" (vprašanje materinščine – veliko ljudi pripada drugi ali tretji generaciji priseljencev iz republik bivše Jugoslavije, npr. iz Bosne in Hercegovine), šibko socialno omrežje, nereden obisk pouka), izobraževalnim sistemom v Sloveniji (osnovnošolska pilotska skupina odraslih je poudarila, da program ne upošteva potreb in lastnosti učencev, učne vsebine niso pomembne za njihovo življenje, poučevanje in učenje v šoli sta preveč tradicionalna (predavanje kot prevladujoča metoda poučevanja), šolska kultura posameznikov se razlikuje glede na njegovo subkulturo), nekaj dejavnikov pa je izviralo iz družbenega okolja, npr. staršem ni bilo mar za izobraževanje svojih otrok, razvajeni otroci, izobraževanje se ne ceni, okolje mu ne pripisuje pomena.

potrebe. Zadnja faza – predstavitev in ovrednotenje učnega projekta – je bila prediskutirana v večosni dinamiki, npr. individualno in skupinsko učenje; deli in celota učnega projekta; formativna in sumativna ocena; ovrednotenje skupinskega učenja in ovrednotenje skupinske dinamike. Načrtovali smo dokumentiranje projekta: dnevnik učnega projekta za posamezno učno skupino in za vsakega učenca. Nismo imeli dovolj časa, zato nismo načrtovali podrobnega dokumentiranja. Vendar navedene spletne strani in viri kažejo, da smo prišli do nekaterih pomembnih spoznanj. Skozi ves proces smo razpravljali in premišljevali o vlogi učitelja v projektne učenju. Učitelji v pilotskih skupinah so poudarili, da se njihova vloga močno razlikuje od vloge tradicionalnega učitelja (prenašalca znanja). Zdela se jim je veliko zahtevnejša (svetovanje, pospeševanje, delo s posamezniki), vendar je bila zanje tudi izziv.

V naši razpravi o tem, kako zagotoviti Modul 3, je treba poudariti še nekaj. Konkretni učni projekt (študija primera), ki smo ga predstavili v delavnici, je bil izjemno pomemben. Študija primera pomaga učiteljem, da si predstavljajo, kako naj pristopijo in kako nov pristop preoblikuje vlogo ter naloge učiteljev. Moderatorica, ki je predstavila primer, je zelo izkušena in je bila sposobna odgovoriti na vprašanja, ki so jih postavljali učitelji o vlogi in nalogah učiteljev. Pomagala jim je tudi, da so pripravili svoj lastni projekt. Pomen študije primerov se poudarja tudi pri ovrednotenju.

8. Rezultati

1) Priročnik za Modul 3

2) Učni rezultati:

Po uspešnem zaključku tega modula bodo udeleženci sposobni:

- Načrtovati, organizirati in moderirati učni proces glede na vsakodnevne težave učencev s pismenostjo tako, da jih bodo preoblikovali v učne probleme konkretnega (učnega) projekta.
- Povzeti kompetence, ki jih potrebujejo, da kot učitelji identificirajo in premislijo o učnih potrebah učencev.
- Povzeti in se zavedati kompetenc, ki jih kot učitelji potrebujejo, da oblikujejo učni projekt in organizirajo ustrezno učno okolje.
- Zagotoviti učno okolje, v katerem učenci lahko premislijo o svojem učenju in se na ta način naučijo, kako se učiti v kontekstu vseživljenjskega učenja.
- Izbrati najbolj ustrezne metode učenja/poučevanja in učni material.
- Spremljati in ovrednotiti učni projekt.
- Uporabiti učne projekte kot metodo v osnovnem izobraževanju in opismenjevanju odraslih.

9. Viri

Bistveni (kaj, zakaj, kako, vloga učitelja)

<http://college.hmco.com/education/pbl/>

<http://college.hmco.com/education/pbl/background.html>

http://www.bie.org/files/BIE_PBLplanningform.pdf

http://www.bie.org/index.php/site/PBL/pbl_handbook_downloads/

www.edutopia.org/project-learning

Priporočeno:

BARNES, D. (1994): **Knowledge as action. In Developments in Learning and Assessment.** (ed. Murphy, P. in Moon, B.) The Open University. Milton Keynes, pp. 75-81.

BOUND, D. in FELETTI, G. (1992): **The Challenge of Problem Based Learning.** Kogan Page. London.

CANTOR, J.A. (1995): **Cooperative Education and Experiential Learning.** Wall&Emerson, Inc. Toronto..

CLAXTON, G., ATKISON, T., OSBORN, M. AND WALLACE, M. (1996) **Liberating the Learner.** Routledge. London.

GARRY, A. IN COWAN, J. (1986): **Learning from experiences.** PICKUP. Further Education Unit. Edinburgh.

GOLBY, M. (1989): **Curriculum traditions. V Policies for the Curriculum** (ed. Moon, B., Murphy, P. in Raynor, J). The Open University. Milton Keynes.

HENRY, J. (1994) :**Teaching Through Projects.** Open and Distance Learning Series. Kogan Page, London.

KOLB, D.A. (1984): **Experiential Learning. Experiences as The Source of Learning and Development.** Prentice - Hall, Inc., Englewood Cliffs. New Jersey.

TOUGH, A. (1979): **The Adult's Learning Projects.** The Ontario Institute for Studies in Education. Toronto.

<http://www.edutopia.org/urban-academy>

<http://www.rmcdenver.com/useguide/pbl.htm>

<http://www.rmcdenver.com/useguide/standard.htm#math>

<http://www.cdiponline.org/>